

Gozdno gospodarstvo v funkciji izvajalca gozdnih del (Posvetovanje: Gozdno gospodarstvo kot izvajalsko podjetje)

I.

Gozdarski oddelek Biotehniške fakultete, Splošno združenje gozdarstva Slovenije in Gozdno gospodarstvo Bled so 9. maja 1991 organizirali na Bledu strokovno posvetovanje Gozdno gospodarstvo kot izvajalsko podjetje. Na posvetovanju smo izmenjali poglede in dosedanja razmišljanja o preobrazbi sedanjih gozdnogospodarskih organizacij v izvajalska podjetja, njihovih nalogah in organiziranosti.

Posvetovanje je bilo v času, ko še nimamo dokončnih stališč oziroma rešitev za spremembo gozdarske zakonodaje. Tudi stopnja informiranosti udeležencev posvetovanja o predlaganih spremembah je bila zelo različna, s tem pa otežena razprava.

Udeleženci posvetovanja so opozorili, da je preobrazba gozdarstva, zlasti oblikovanje izvajalskih podjetij močno odvisna med drugim tudi od uveljavitve tržnega gospodarstva in od resnične pripravljenosti za dosledno uveljavitev strokovnosti na vseh prodročjih gozdarskih dejavnosti. Oba pogoja še nista izpolnjena.

V okviru zahteve za uveljavitev tržnih odnosov pri uresničevanju poslovnih funkcij gozdarstva se zato postavljajo vsaj tri temeljne zahteve:

- zagotoviti, da bodo vsi izvajalci gozdnih del v izhodišču v enakem družbeno-ekonomskem položaju;

- napraviti bistveni preobrat tudi v gozdarskih razmišljanjih o trženju, pri čemer bo za gozdarska izvajalska podjetja posebno pomembna komercialna funkcija, ki je med šibkejšimi funkcijami sedanjih gozdnogospodarskih organizacij;

- oblikovati optimalne strokovne podlage in predloge za vsa vprašanja preobrazbe gozdarstva ne glede na to, da bo v praksi lahko prihajalo do odstopanj od predlaganih in strokovno utemeljenih rešitev.

II.

Za posvetovanje je bilo pripravljeno več uvodnih predstavitev problematike¹, v njih so bili osvetljeni odnosi med javno gozdarsko službo in izvajalskim podjetjem, kako organizirati izvajalsko podjetje in neposredno proizvodnjo v njem, odnos izvajalskega podjetja do zasebnega sektorja gozdarstva, pogoji za izvajalce gozdnih del in še posebej naloge na področju varstva pri gozdnem delu, ter nove dejavnosti, ki bi jih lahko opravljalo gozdarsko izvajalsko podjetje. Povzemamo najpomembnejše misli iz teh referatov.

Izvajalsko gozdarsko podjetje naj opravlja zlasti naslednje glavne dejavnosti: izvajanje gojitvenih in varstvenih del v državnih in zasebnih gozdovih, pridobivanje lesa v državnih in zasebnih gozdovih, vzdrževanje gozdnih prometnic, prodaja gozdnih lesnih sortimentov iz državnih gozdov, odkup in prodaja gozdnih lesnih sortimentov iz zasebnih gozdov. Hkrati naj ima izvajalsko podjetje možnost opravljanja še stranskih dejavnosti, kot npr. prevoza lesa, gradnje gozdnih prometnic, gozdnega drevesničarstva, dodelave lesa pa tudi dopolnilnih dejavnosti, ki so povezane z gozdom, kot npr. zbiranje gozdnih sadežev in podobno.

Izvajalsko podjetje naj ima delavce v obsegu, ki je potreben za izvajanje del v

¹ Falkner, J., Javna gozdarska služba – izvajalci del v gozdovih.

Vengust, F., Gozdno gospodarstvo kot izvajalsko podjetje.

Winkler, I., Medved, M., Gozdno gospodarstvo kot izvajalsko podjetje in zasebni sektor gozdarstva.

Furlan, F., Organizacija neposredne proizvodnje v izvajalskem podjetju.

Strokovne podlage za določitev pogojev, ki jih mora izpolnjevati izvajalec gozdnih del.

Lipoglavšek, M., Zagotavljanje varstva pri gozdnem delu.

Opara, B., Nove dejavnosti izvajalskih podjetij.

državnih gozdovih, za drugo delo pa naj angažira predvsem podizvajalce.

Neposredna proizvodna sredstva naj bodo last delavcev, ki dobijo zanje ustrezno nadomestilo. Podjetje naj materialno pomaga svojim delavcem pri nabavi (zamenjavi) delovnih sredstev. Delovna sredstva pa so lahko tudi last podjetja. V obeh primerih pa delavci praviloma sami prevzemajo materialno skrb pri oskrbi z rezervnimi deli, potrošnim materialom in varstvenimi sredstvi.

Izvajalsko podjetje mora zagotoviti izvajanje vsaj naslednjih poslovnih funkcij proizvodnega podjetja: tehnološka priprava proizvodnje, operativna priprava proizvodnje, glavna proizvodnja, tehnični nadzor, nabavna, prodajna, kadrovska, finančna, računovodska, splošna, varstvena, informacijska, načrtovalna, poslovodna in razvojna funkcija.

Strokovni delavci v podjetju morajo praviloma prevzeti izvajanje več poslovnih funkcij. Strokovna služba podjetja mora biti organizirana v obsegu, ki ga dovoljuje predvideni obseg proizvodnje, tako da bi dosegli razmerje med neproizvodnimi in proizvodnimi delavci najmanj 1 : 5.

Podjetje naj bo organizirano v delovne enote po teritorialnem načelu. Te enote naj bodo samo operativne. V njih naj se izvajajo samo funkcija operativne priprave proizvodnje, glavna proizvodnja, funkcija tehničnega nadzora in del varstvene funkcije.

Stranske dejavnosti naj se na podlagi ekonomske presoje organizirajo bodisi v izvajalskem podjetju bodisi zunaj njega kot samostojna podjetja s kapitalnim vložkom izvajalskega podjetja (npr. za prevoz lesa, servis, drevesnice itd.). Konkretna presoja o tem je odvisna od vrste in obsega dejavnosti.

Za izvajanje del so najbolj primerne univerzalni gozdni delavci, kot organizacijska oblika del pa kompleksne skupine delavcev na bolj ali manj stalni zaokroženi gozdni površini.

Na glede na to, da finančno breme stroškov prihoda na delo, prehrane med delom in oskrbe z rezervnimi deli in potrošnim materialom prevzemajo proti nadomestilu delavci sami, bi morala izvajalska podjetja v območjih, kjer so zato pogoji, omogočiti

organiziran prevoz na delo in prehrano med delom ter oskrbo s potrošnim materialom in rezervnimi deli.

Pogoje, ki jih mora izpolnjevati vsak izvajalec gozdnih del, je treba določiti, zato da bi:

- zagotovili strokovno izvajanje gozdnih del z vidika doseganja gozdnogojitvenih in drugih ciljev;

- zmanjšali škodljive vplive gozdnega dela na okolje in delavca.

Pri tem bi morali zahtevati, da mora imeti delavec, ki izvaja funkcije tehnološke in operativne priprave proizvodnje, varstveno in informacijsko funkcijo ter funkcijo tehničnega nadzora, vsaj srednjo strokovno gozdarsko izobrazbo, izkušnje pri sečnospravnem načrtovanju in pri nadzoru nad izvajanjem gozdnih del. Neposredni proizvodni delavci pa bi morali imeti praviloma končano poklicno šolo za gozdne delavce, za posebna dela pa še dodatno izobrazbo, kot npr. tečaj za žičničarje, vozniški izpit ustrezne kategorije in podobno. Veljalo pa bi tudi, da imajo ustrezno izobrazbo delavci, ki so si pridobili ustrezno znanje na seminarjih in tečajih ali z usposabljanjem v sedanjih gozdnogospodarskih organizacijah. Drugi bi morali opraviti preizkus znanja v Gozdarskem šolskem centru.

Zahteve glede varstva pri gozdnem delu navaja že veljavna zakonodaja in v svojih strokovnih izhodiščih ustrezajo in jih morajo uveljavljati vsi izvajalci gozdnih del.

Vsak izvajalec mora za prevzeto delo izdelati izvedbeni načrt (sečnospravljeni načrt, izvedbeni gradbeni projekt). Izvedbeni načrt mora vsebovati vse podatke, ki so pomembni za strokovno izvajanje prevzetih nalog:

- vrsto in obseg prevzetih del;
- delovne razmere in pogoje izvajanja (časovne in ekološke omejitve);
- tehnološke postopke (vključno z varstvom pri delu in postopke za preprečitev škodljivih posledic izvajanja del na okolje);
- časovni razpored izvajanja;
- predvidene stroške;
- odgovornost in način nadzora.

Izvajalsko podjetje mora videti možnosti razvoja tudi za nove dejavnosti, kot npr.:

- odkup, predelava in prodaja postranskih gozdnih proizvodov;

– nudenje intelektualnih storitev (pravni nasveti s področja gozdarstva, izvedenjska mnenja, cenitve gozdov in podobno);

– projektantske storitve pri projektiranju gozdnih cest;

– organiziranje turističnih in rekreacijskih aktivnosti v gozdovih.

Izvajalsko podjetje mora biti poslovno in dohodkovno zainteresirano tudi za delo v zasebnih gozdovih, bodisi da prevzema kompletno gospodarjenje v nekaterih zasebnih gozdovih bodisi le posamezne faze pridobivanja lesa in gojenje gozdov ali pa odkup in prodajo gozdnih lesnih sortimentov iz zasebnih gozdov, tehnološko svetovanje in posredovanje nabave gozdarske opreme in rezervnih delov.

Javna gozdarska služba naj oddaja dela na podlagi letnega razpisa del. V razpisu naj bo opredeljena vrsta, obseg in kraj del. Ob razpisu mora biti potencialnim izvajalcem del na razpolago tehnična dokumentacija (podrobnosti o odkazani lesni masi, gozdnogojitveni načrti in podobno).

Izvajalec del mora pri konkuriranju za opravljanje gozdnih del predložiti izvedbeni načrt, dokazila o izpolnjevanju pogojev za opravljanje del in finančno ponudbo.

Javna gozdarska služba naj pred oddajo del preveri usposobjenost izvajalca za opravljanje del, med izvajanjem del pa naj to kontrolira pooblaščen delavec javne gozdarske službe. Neizpolnjevanje predpisanih pogojev naj bo razlog za prekinitvev pogodbe o opravljanju del.

Pri licitaciji oddaje ali naročanju gozdnih del naj javna gozdarska služba poleg stroškovnega vidika upošteva zlasti tiste razlike med ponudniki, ki zagotavljajo kakovostnejšo izvedbo del, večjo humanizacijo gozdnega dela in ki pomenijo splošen napredek v razvoju gozdarske stroke.

Pri izboru izvajalcev morajo imeti prednost tisti, ki uporabljajo novejšo stroje in opremo, lažjo mehanizacijo, ergonomsko ustrežnejše stroje, ter tisti, ki uporabljajo ekološko ustrežnejša delovna sredstva. Prednost naj ima tudi tisti izvajalec, ki ima bolje urejeno varstvo pr delu tudi z vidika preventivnega varstva, kar zajema vrsto ukrepov za zmanjšanje delovnih obremenitev ter nezdog pri delu. Torej naj ima prednost tudi tisti izvajalec, ki zagotavlja

svojim delavcem ustrežnejše življenjske in delovne pogoje.

Medsebojni odnosi med javno gozdarsko službo in izvajalcem del naj se uredijo s pogodbo. V pogodbi je treba določiti pogodbene stranke in predmet pogodbe, določiti obseg, kakovost in roke za izvedbo del ter postopke vmesnih in končne kontrole oziroma prevzema opravljenega dela ter pristojnosti za odločanje v morebitnih sporih.

III.

Razprava je v glavnem potrdila razmišljanja v uvodnih predstavitvah in pripravljenem gradivu in se tudi opredelila do nekaterih postavljenih dilem:

1. Zavzemamo se, da se sedanja območna gozdnogospodarska organizacija preoblikuje v eno izvajalsko podjetje.

Izvajalsko podjetje mora imeti tak obseg proizvodnje, ki bo lahko zagotavljal (omogočal) tudi primerno podjetniško nadgradnjo in z njo tudi razvoj stroke na področju pridobivanja lesa. Razdrobljena izvajalska podjetja tega ne morejo zagotavljati in bi tako pridobivanje lesa zdrsnilo na raven obrtne dejavnosti. Vse to pa ne izključuje tudi delovanja novih manjših zasebnih izvajalskih podjetij in obrtnikov. V procesu lastninjenja v naslednjih letih pa bodo tudi možnosti in potrebe po nadaljnjem preoblikovanju izvajalskih podjetij.

2. Gozdno gospodarstvo se preoblikuje v izvajalsko podjetje zato, da bo zagotavljalo kakovostno izvajanje gozdarske dejavnosti, hkrati pa bo lahko zagotovilo tudi racionalno in ekonomsko učinkovito zaposlitev čim večjega števila svojih sedanjih delavcev. S tega vidika je treba presojeti tudi dejavnosti, ki naj jih opravlja izvajalsko podjetje, zlasti nekatere stranske dejavnosti (transport in podobno).

3. Zavzemamo se za tak instrumentarij oddajanja izvajalskih del, ki bo dajal prednost tistim izvajalcem, ki bodo sposobni in pripravljeni prevzeti vsa izvajalska dela na določenem gozdnem območju, ne pa zgolj posameznih del. Izvajanje vseh gozdarskih del na določenem območju bi rešilo ali vsaj omililo tudi nekatere druge praktične probleme pri izvajanju gozdarskih del, kot so npr. zagotavljanje pobiranja slučajnih pri-

padkov, izravnavanje negativne gozdne takse in podobno. Zato naj bodo tudi izvajalska podjetja notranje organizirana po teritorialnem načelu.

4. Prodaja lesa iz državnih gozdov na panju velja v tej fazi za sprejemljivo, vendar pa opozarjamo na vse možne slabosti in tudi zlorabe, ki jih prinaša tak način prodaje. Zato je treba čimprej natančneje določiti pogoje in način prodaje lesa na panju.

5. Udeleženci posvetovanja so opozorili na pomembno povezanost gozdnogojitvenega in sečnospravnega načrtovanja, ki pa v dosedanjih formulacijah zakonskih sprememb ni dorečena.

Priporočamo, da se napravi podrobna strokovna simulacija teh povezav in jasno razmeji, kaj mora napraviti pri načrtovanju javna gozdarska služba in kaj izvajalec.

Tudi sicer so udeleženci posvetovanja opozorili, da bo prihajalo med javno gozdarsko službo in izvajalskim podjetjem do nepotrebne podvajanja dela.

6. Menimo, da mora biti v prehodnem obdobju v zakonu opredeljena prednostna pravica izvajalskih podjetij (do gozdnih del v družbenih gozdovih), ki bodo nastala iz sedanjih gozdnogospodarskih organizacij. Ta prednostna pravica ni potrebna predvsem zaradi reševanja presežkov delavcev, ampak naj predvsem omogoči kontinuiteto v izvajanju gozdarskih del in smotrno prilagoditev novim razmeram (pogojem).

7. Z merili o usposobljenosti izvajalcev za opravljanje gozdnih del je treba zagotoviti pogoje za kakovostno opravljanje del, ki bodo že na začetku onemogočila nekakovostne in slučajne izvajalce. Pripravljene strokovne podlage za ta merila, ki so bile predstavljene na posvetovanju, so primerne.

Pri tem so udeleženci posvetovanja še posebej poudarili pomen varstvene funkcije, ki je ena izmed pomembnih poslovnih funkcij izvajalskega podjetja, vendar mora del nalog na področju varstva pri gozdnem delu prevzeti tudi javna gozdarska služba.

8. Izdelati je treba celoten postopek oddaje gozdnih del izvajalcem, vključno z razčlenitvijo ekonomskih vprašanj (način in dinamika plačevanja opravljenih del, ugotavljanje gozdne takse in podobno).

9. Status mehaniziranih lesnih skladišč

in njihovega delovanja ostaja odprt in ga po mnenju udeležencev posvetovanja ni mogoče reševati uniformno. Nesporno pa je, da gozdarstvo teh skladišč v njihovi dosednji funkciji ne potrebuje in zanj ne more več prevzemati finančnega bremena.

10. Udeleženci posvetovanja so se seznanili z nekaterimi praktičnimi rešitvami organizacije izvajalskega podjetja in organizacije neposredne proizvodnje v njem, oboje na izkušnjah in razmišljanjih Gozdnega gospodarstva Postojna. Tega primera ne jemljemo kot recept pač pa kot koristno razmišljanje, ki pa ga je treba prilagoditi specifičnim naravnim in proizvodnim razmeram v posameznem območju.

11. Udeleženci posvetovanja menijo, da ločitev javne in poslovne funkcije gozdarstva in z njo povezana organizacijska rešitev (Zavod za gozdove in izvajalska podjetja) ni optimalna in bo praksa pokazala, da je to lahko le prehodna rešitev. Menijo, da bi bilo bolje, da bi Republika Slovenija kot lastnik državnih gozdov imela poslovno funkcijo za svoje gozdove organizirano v tisti službi, ki bo skrbela za naloge splošnega pomena za vse gozdove.

Neprimerna pa je rešitev, da bi poleg izvajalskih podjetij imel tudi Zavod za gozdove svoje »intervencijske« skupine izvajalcev. Način in pogoji poslovanja Zavoda in izvajalskega podjetja bodo različni in zato morajo biti rešitve za poslovne dejavnosti čiste.

12. Širjenje dejavnosti izvajalskih podjetij tudi na nova področja, povezana z gozdovi in gozdarstvom, je smotrno zato, da zapolnimo praznino, ki obstaja na teh področjih in jo počasi zasedejo drugi, hkrati pa je to tudi dodatna možnost za zaposlovanje. Vendar pa morajo biti tudi te dejavnosti opravljane profesionalno.

13. Udeleženci posvetovanja so opozorili na neustreznost predlagane zakonske rešitve, ki celotno breme presežnih delavcev v sedanjih gozdnogospodarskih organizacij nalaga izvajalskemu podjetju, predvidena pomoč republike pa je pri tem premalo dorečena. Izvajalsko podjetje, ki se ne bo moglo takoj v začetku racionalno organizirati, bo vnaprej obsojeno na propad.

dr. Iztok Winkler